

2° ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΧΑΡΙΛΑΟΥ

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ

Δ/ΝΤΗΣ: ΦΡΑΓΚΑΤΖΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΣΤΙΑΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ – ΠΕ86

Ορισμός σχολικής βίας και εκφοβισμού

Τί είναι η Σχολική Βία;

Στη διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία, ο όρος «Σχολική Βία» αφορά στο φαινόμενο εκείνο κατά το οποίο ένας μαθητής ασκεί (ή περισσότεροι μαθητές ασκούν) επίδειξη δύναμης, απειλής και εξαναγκασμού προς έναν πιο αδύνατο και μικρότερο συμμαθητή του(ς). Η πράξη αυτή αποσκοπεί στην επιβολή της θέλησης του ισχυρότερου μαθητή (που τον ονομάζουμε «θύτη») και στην άσκηση βίας πάνω στον πιο αδύναμο μαθητή (που τον αποκαλούμε «θύμα»). Πολλές φορές, δεν είναι καν θέμα άσκησης βίας. Αρκεί η απειλή βίας του «θύτη» προς το «θύμα». Συνήθως η πράξη αυτή είναι επαναλαμβανόμενη, συστηματική και συχνή. Ο τρόπος με τον οποίο ο «θύτης» επιλέγει το «θύμα» του, αλλά και ο τρόπος που επιλέγει να «χτυπήσει» και να επιτεθεί στο «θύμα» του ποικίλλει ανάλογα με την περίπτωση (και αυτό θα το δούμε στη συνέχεια). Επίσης, χαρακτηρίζεται από ανισορροπία των συμμετεχόντων και διαφορά στη σωματική τους δύναμη. Ο «θύτης» είναι πάντοτε δυνατότερος και ισχυρότερος από το «θύμα» του.

Τί είναι ο εκφοβισμός;

Μαζί με τον όρο «Σχολική Βία» (school violence), τα τελευταία χρόνια μπήκε στο λεξιλόγιό μας και ο όρος «εκφοβισμός», αλλιώς bullying. Αν με τον όρο «Σχολική Βία» αναφερόμαστε στο γενικότερο φαινόμενο της εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς, bullying σημαίνει την ίδια την πράξη επιβολής και παρενόχλησης και απειλών από τον «θύτη» προς το «θύμα». Πολλές φορές, όμως, η φράση «Σχολική Βία» θεωρείται συνώνυμη του όρου «εκφοβισμός».

Μορφές Σχολικής Βίας και Εκφοβισμού

Σχολική Βία και Εκφοβισμός υπήρχε από παλιά στην κοινωνία και στο σχολείο. Όμως, συστηματικά το ζήτημα της Σχολικής Βίας και του Εκφοβισμού έγινε αντικείμενο μελέτης τα τελευταία 30 χρόνια. Ωστόσο, απέκτησε τεράστιες διαστάσεις σχετικά πρόσφατα (τα τελευταία 10 με 20 χρόνια). Η μελέτη του φαινομένου ξεκίνησε από διάφορες χώρες της Βόρειας Ευρώπης και μετά πέρασε

και στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού Ωκεανού, στις Ηνωμένες Πολιτείες, κυρίως. Μελέτες για τη σχολική βία πλέον έχουμε σχεδόν από όλο τον κόσμο. Από έναν μεγάλο όγκο βιβλιογραφίας, διεθνούς και ελληνικής, μαθαίνουμε για τις εξής μορφές Σχολικής Βίας:

Σωματική Βία

Στην περίπτωση αυτή, ο «θύτης» (ένας μαθητής σωματικά μεγαλύτερος) επιτίθεται και χτυπά με χέρια ή/και πόδια το «θύμα» του (έναν μαθητή σωματικά αδύνατο και πάντοτε πιο αδύνατο από τον «θύτη») με σκοπό να του προξενήσει σωματικές βλάβες.

Λεκτική Βία

Εδώ ο «θύτης» επιτίθεται, φωνάζοντας, βρίζοντας, προσβάλλοντας λεκτικά το «θύμα» του. «Είσαι χαζή!» «είσαι ανόητος!» «είσαι φυτό!» «είσαι βλάκας!», είναι μερικές από τις συνήθειες εκφράσεις και προσβολές που χρησιμοποιούνται σε περιπτώσεις λεκτικής βίας. Επιπλέον, η λεκτική βία μπορεί να πάρει τη μορφή «απειλών» προς το «θύμα»: «Κάτσε καλά γιατί θα φας ξύλο!», ή «Φύγε, δεν σε θέλω στην τάξη!». Σε αυτήν την περίπτωση, η λεκτική βία είναι πολύ κοντά στη «συναισθηματική – ψυχολογική βία» που παρουσιάζεται στη συνέχεια.

Συναισθηματική/Ψυχολογική Βία

Στην περίπτωση αυτή, ο «θύτης» (ή οι «θύτες») ασκούν μια εξίσου επικίνδυνη μορφή βίας: διασπείροντας ψευδή σχόλια και κουβέντες (κουτσομπολιό), αποκλείοντας το «θύμα» από παρέες και απομονώνοντάς το από δραστηριότητες της τάξης. «Φύγε!», «Δεν είσαι φίλος μου», είναι μόνο μερικά από τα προσβλητικά σχόλια που μπορεί να δεχθεί το «θύμα» συναισθηματικής και ψυχολογικής βίας.

Κοινωνικός Αποκλεισμός

Είναι ίδια μορφή βίας με την προηγούμενη (συναισθηματική/ψυχολογική βία). Μπορεί, όμως, να μην έχει στοιχεία κουτσομπολιού και ψευδών ειδήσεων και να περιορίζεται μόνο στον αποκλεισμό από την ομάδα. «Δεν θα σε καλέσω στη γιορτή μου!» είναι μια μορφή απειλής και κοινωνικού αποκλεισμού. «Άντε ρε! Φύγε από εδώ», μπορεί να ακουστεί και να σημαίνει όχι μόνο τη λεκτική προσβολή, αλλά και τη συναισθηματική βία και κοινωνικό αποκλεισμό ενός

« διαφορετικού» μαθητή από τους συμμαθητές του. Γενικά μιλώντας, η συναισθηματική – ψυχολογική βία και ο κοινωνικός αποκλεισμός αφορούν σε απειλές (έμμεση μορφή βίας) και όχι σε απ' ευθείας επιθέσεις του «θύτη» προς το «θύμα».

Ηλεκτρονική Βία

Στην περίπτωση αυτή, πρόκειται για μια «νέα» μορφή βίας που βασικό συστατικό της είναι ο τρόπος εφαρμογής της. Στην ουσία πρόκειται πάλι για λεκτική και συναισθηματική/ψυχολογική βία, η οποία όμως πραγματοποιείται μέσα από κινητά τηλέφωνα (με ηλεκτρονικά μηνύματα-sms, ανώνυμες κλήσεις) και με την δημοσιοποίηση προσωπικών στοιχείων ή και άλλων ευαίσθητων πληροφοριών που αφορούν στο «θύμα» σε διάφορα δημοφιλή δίκτυα κοινωνικής δικτύωσης (π.χ., facebook, instagram, twitter). Εναλλακτικά, η ηλεκτρονική βία (που είναι γνωστή και ως «κυβερνο-εκφοβισμός») μπορεί να πάρει τη μορφή ανάρτησης κακοηθειών, κακόβουλων σχολίων, προσωπικών φωτογραφιών (πραγματικών ή παραποιημένων) του «θύματος» με σκοπό να το φέρουν σε δύσκολη θέση.

Σεξουαλική Βία

Πρόκειται για ιδιαίτερη και πολύ χειρότερη μορφή σωματικής βίας. Το κυρίαρχο χαρακτηριστικό της σεξουαλικής βίας δεν είναι μόνο οι σωματικές επιθέσεις, αλλά και η σεξουαλική θυματοποίηση του ατόμου, όταν ο «θύτης» επιτίθεται σεξουαλικά στο θύμα του.

Πόσο συχνά συμβαίνουν φαινόμενα σχολικής βίας και εκφοβισμού;

Ένα βασικό στοιχείο που πρέπει να το επαναλάβουμε πολλές φορές είναι πως η σχολική βία και ο εκφοβισμός μπορεί να συμβεί σε κάθε σχολείο, ακόμα και στο δικό σου. Αν δεν προσέξουμε όλοι μας (μαθητές, καθηγητές, γονείς), μπορούμε να γίνουμε «θύματα» κι εμείς της σχολικής βίας.

Οι έρευνες έχουν δείξει πως τουλάχιστον ένας στους επτά μαθητές σχολικής ηλικίας θα δεχθεί κάποια μορφή «θυματοποίησης» κατά τη διάρκεια της σχολικής του ζωής. Ανάλογα με τις ηλικίες, η Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας (WHO) αναφέρει πως το ποσοστό των μαθητών ηλικίας 15 ετών που είχαν δεχθεί εκφοβισμό τουλάχιστον μια φορά στη ζωή τους φτάνει στο 23,5% για τα

κορίτσια, ενώ είναι πολύ μεγαλύτερο για τα αγόρια. Παράλληλα, στην ίδια έκθεση της ΠΟΥ, ο αριθμός των μαθητών που εκφόβιζαν συμμαθητές τους έφτανε το 44% για αγόρια ηλικίας 15 ετών.

Σε ελληνικές έρευνες, το ποσοστό των μαθητών που ανέφεραν ποσοστά «θυματοποίησης» και επιθέσεων από συμμαθητές τους κυμαίνεται από 8,2 έως 21,5%, ενώ το ποσοστό των «θυτών» κυμαίνεται από 5,8 έως 8,4%. Αν και δεν υπάρχουν απολύτως σωστά ποσοστά (δεν είναι εύκολο να παραδεχθείς πως είσαι ο «τσαμπουκάς» και ο «νταής» του σχολείου και επιτίθεσαι σε μικρότερους και πιο αδύνατους από σένα συμμαθητές σου), γνωρίζουμε λίγα ακόμα πράγματα για τη σχολική βία.

Για παράδειγμα, ξέρουμε πως τα αγόρια προτιμούν τη σωματική βία, ενώ τα κορίτσια τη λεκτική και συναισθηματική βία/κοινωνικό αποκλεισμό. Επίσης, οι μικρότεροι μαθητές επιλέγουν τη σωματική βία (για να «θυματοποιήσουν» ακόμα πιο μικρούς συμμαθητές τους), ενώ οι μεγαλύτεροι σε ηλικία μαθητές επιλέγουν τη λεκτική βία και τις απειλές. Ακόμα, γνωρίζουμε πως σε γενικές γραμμές, τα αγόρια είναι πιο επιθετικά (με όποια μορφή βίας κι αν επιλέγουν) από ό,τι τα κορίτσια.

Που συμβαίνουν φαινόμενα σχολικής βίας και εκφοβισμού;

Με όσα έχουμε γράψει μέχρι τώρα, δεν θέλουμε να σε «τρομάξουμε» ούτε να σε κάνουμε να φοβηθείς. Θέλουμε να σου επιστήσουμε την προσοχή και να σε βοηθήσουμε να μπορείς να εντοπίσεις και να αντιμετωπίσεις το φαινόμενο της σχολικής βίας. Καθώς η σχολική βία μπορεί να εμφανιστεί σε κάθε σχολική τάξη και σχολική μονάδα, λογικό είναι να αναρωτηθούμε: «Πού, ακριβώς, εκδηλώνεται η βία και ο εκφοβισμός;»

Αφού μιλάμε για «Σχολική Βία» είναι λογικό να υποθέσουμε πως τέτοια περιστατικά συμβαίνουν στον σχολικό χώρο, στην τάξη, στο προαύλιο, σε άλλους κοινόχρηστους χώρους της σχολικής μονάδας (στο γυμναστήριο, στα εργαστήρια, στις τουαλέτες, στους διαδρόμους). Όμως, τα περιστατικά σχολικής βίας και εκφοβισμού μπορούν να συμβούν και γύρω από το σχολείο, στους γειτονικούς δρόμους όπως πηγαίνεις σπίτι σου ή όπως έρχεσαι τα πρωινά στο σχολείο.

Δεν μπορεί να θεωρηθεί σχολική βία ή εκφοβισμός μια βίαιη συμπεριφορά που γίνεται σε έναν δημόσιο χώρο συνάθροισης (π.χ., σε ένα γήπεδο ή σε ένα εμπορικό πολυκατάστημα). Ωστόσο, είναι δυνατόν να μεταφερθεί η βία από τους χώρους αυτούς εντός της σχολικής κοινότητας ή και αντίστροφα.

Επίσης, είναι σημαντικό να θυμάσαι πως η σχολική βία είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο. Κάτι προηγείται της εκδήλωσής της και κάτι έπεται. Πολλές φορές, οι αιτίες της σχολικής βίας κάνουν την εμφάνισή τους στην οικογένεια και το οικογενειακό περιβάλλον του μαθητή. Να και κάτι που καλό θα ήταν να θυμάσαι: Αν ένα παιδί βιώνει (να παρατηρεί) βία στο σπίτι του μπορεί να εκδηλώνει κι αυτό με τη σειρά του βία στο σχολείο.

Πώς αναγνωρίζουμε τα φαινόμενα σχολικής βίας και εκφοβισμού;

Πώς αναγνωρίζουμε, λοιπόν, τον «θύτη»;

Η έρευνα έχει δείξει πως οι μαθητές που εκδηλώνουν βίαιες και εκφοβιστικές συμπεριφορές έχουν κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά προσωπικότητας. Αυτά τα χαρακτηριστικά μας βοηθούν να τους αναγνωρίσουμε έγκαιρα και να προλάβουμε την εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών.

1) Ο μαθητής-«θύτης» νιώθει μεγάλη αυτεπάρκεια (αυτοαποτελεσματικότητα) όταν γίνεται βίαιος. Με άλλα λόγια, του αρέσει να εκδηλώνεται και να συμπεριφέρεται βίαια. Μάλιστα, νιώθει ικανοποιημένος πως μπορεί να χειρίζεται με τον δικό του τρόπο τα «θύματά» του και τους άλλους συμμαθητές του και να κάνει πάντοτε αυτό που ο ίδιος θέλει παρά τη θέληση των άλλων. Προσέξτε! Στην υπόλοιπη κοινωνική του συμπεριφορά μπορεί να μην τα καταφέρνει τόσο καλά (και σίγουρα δεν τα καταφέρνει). Όμως, όταν συμπεριφέρεται βίαια, νιώθει ικανοποιημένος με τον εαυτό του. Σε έρευνες αυτό έχει χαρακτηριστεί ως «μακιαβελική» συμπεριφορά. Ο «θύτης» νιώθει ικανός αλλά και μπορεί να «κάνει ό,τι θέλει» παρά τις επιθυμίες και τη θέληση των άλλων.

2) Ο μαθητής-«θύτης» έχει περιορισμένες (ή δεν έχει καθόλου) κοινωνικές δεξιότητες επικοινωνίας με άλλους συμμαθητές και συνομηλίκους του. Καθώς δεν μπορεί να συνδιαλεγεί με τους άλλους, το μόνο που ξέρει (και πολλές φορές, το μόνο που θέλει) να κάνει είναι να επιτεθεί βίαια (σωματικά, λεκτικά ή με άλλο τρόπο) στους συμμαθητές του.

3) Ο μαθητής-«θύτης» έχει και ο ίδιος γνωρίσει τη βία σε μικρότερες ηλικίες. Είτε ως «θύμα» ο ίδιος, είτε ως απλός παρατηρητής βίαιης συμπεριφοράς, ο μαθητής αυτός έχει βιώσει από πρώτο χέρι τη βία συμμαθητών του. Μπορεί να έγινε κι ο ίδιος «θύμα» κάποιου ή κάποιων μεγαλύτερων και δυνατότερων παιδιών στο σχολείο. Μπορεί να είδε άλλους μαθητές να χτυπούν κάποιον μικρότερο συμμαθητή τους. Σίγουρα επηρεάστηκε από την εμπειρία αυτή. Τώρα, ο ίδιος έχει μετατραπεί σε «θύτη» και «βγάζει» προς τα έξω αυτές τις αρνητικές συμπεριφορές που είδε και βίωσε στο παρελθόν.

4) Ο μαθητή-«θύτης» είναι πολλές φορές απομακρυσμένος, εξοστρακισμένος από τους υπόλοιπους συμμαθητές του και τη σχολική κοινότητα, γενικότερα. Αισθάνεται πως δεν αρέσει σε κανέναν, πως δεν τον συμπαθεί κανείς, πως δεν έχει παρέες. Παράλληλα, η μαθησιακή του συμπεριφορά είναι κι αυτή προβληματική. Μπορεί να μην έχει καλές επιδόσεις στα μαθήματά του ή πολύ απλά να νιώθει ανεπαρκής και να αισθάνεται πως δεν θα τα καταφέρει. Είναι πιθανόν, μια μαθησιακή αποτυχία (που ίσως βίωσε κάποτε) να άφησε κενά μαθησιακά τα οποία δεν μπόρεσε με τη βοήθεια των εκπαιδευτικών του να καλύψει. Επειδή καταλαβαίνει πως είναι μαθησιακά ευάλωτος, «βγάζει» προς τα έξω μια επιθετική συμπεριφορά, για να καλύψει το μαθησιακό του κενό.

5) Ο φόβος της τιμωρίας δεν φαίνεται να τον επηρεάζει και να έχει κάποια επίδραση πάνω του. Απλά, ο φόβος της αποβολής από το μάθημα ή και από το σχολείο (για λίγο ή πολύ) δεν φαίνεται να τον αγγίζει και να μπορεί να σταματήσει την εκδήλωση παραβατικών συμπεριφορών εκ μέρους του. Η αλήθεια είναι πως το εκπαιδευτικό μας σύστημα δεν έχει άλλο «σωφρονιστικό, τιμωρητικό» μέσο εκτός από την αποβολή. Με αποτέλεσμα, αυτό το μέσο να μην τον σταματά.

6) Δεν έχει καλή επικοινωνία με την οικογένειά του, ενώ παρατηρείται και έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ σχολείου και σπιτιού. Ο μαθητής-«θύτης» έχει βιώσει συγκρούσεις και αντιπαραθέσεις (πολλές φορές με αφορμή τον ίδιο και τη συμπεριφορά του) στο σπίτι, στην οικογένεια. Αυτές τις αντιπαραθέσεις τις μεταφέρει στο σχολείο και τις εκδηλώνει με βίαιο τρόπο.

Πώς μπορούμε να βρούμε τον μαθητή που συχνά πέφτει «θύμα» βίαιης συμπεριφοράς;

Όπως και στην περίπτωση του «θύτη», και το «θύμα» μπορεί να είναι ο συμμαθητής του διπλανού θρανίου. Μπορεί να είναι εκείνο το λιγομίλητο και απόμακρο παιδί που μόλις ήρθε με μετεγγραφή από άλλο σχολείο και δεν έχει ακόμα εγκλιματιστεί στον νέο σχολικό χώρο. Ίσως είναι εκείνος ο μαθητής που είναι σιωπηρός, που περνάει απαρατήρητος, σχεδόν αόρατος στην καθημερινή ζωή της σχολικής κοινότητας. Μπορεί να είναι ένα παιδί που από το σπίτι του είναι συνεσταλμένο, δεν έχει παρέες και φίλους, δεν είναι δημοφιλής (δεν είναι ο «σταρ» της τάξης) μεταξύ των συμμαθητών του. Εκτός αυτού, μπορεί να είναι και ένας πολύ καλός μαθητής που ξεχωρίζει και διαπρέπει με την επίδοσή του και για τον λόγο αυτόν, δεν «αρέσει», δεν γίνεται εύκολα αποδεκτός από τους υπόλοιπους συμμαθητές του. Αντίθετα, μπορεί εύκολα να στοχοποιηθεί γιατί είναι «διαφορετικός», γιατί δεν μοιάζει με τους υπόλοιπους κι έτσι να δέχεται τις προσβολές των άλλων («είναι σπασίκλας, φυτό» κ.λπ.).

Αν και η σχετική έρευνα είναι μικρότερη σε έκταση από ό,τι η αντίστοιχη για τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά του «θύτη», υπάρχουν κάποια δεδομένα στα οποία μπορούμε να αναφερθούμε.

- 1) Ο μαθητής-«θύμα» είναι ένα παιδί που έχει κι αυτό μεταφέρει ενδο-οικογενειακά προβλήματα και συγκρούσεις στο σχολείο. Ίσως να μην μπορεί να τις εξωτερικεύσει και για τον λόγο αυτό είναι αμίλητο, απόμακρο και στοχοποιείται εύκολα.
- 2) Το «θύμα» έχει ζητήματα αυτονόμησης από το σπίτι και στις σχέσεις του με τους γονείς του (σχέσεις δεσμού και όρια που θέτουν οι γονείς). Με άλλα λόγια, πιθανόν το «θύμα» να ήταν πολύ περιορισμένο, να μην μπορούσε να εξερευνήσει το κοινωνικό του περιβάλλον, να ανακαλύψει τα όρια ασφαλείας του χώρου του. Δεν ανεξαρτητοποιήθηκε και δεν αυτονομήθηκε από τους γονείς του.
- 3) Το «θύμα» χαρακτηρίζεται από έντονο στρες για το σχολείο. Όλη η σχολική εμπειρία είναι δυσάρεστη για τον ίδιο. Πώς τον βλέπουν οι δάσκαλοί του; Πώς τον βλέπουν οι υπόλοιποι συμμαθητές του; Τί γνώμη έχουν γι' αυτόν οι φίλοι του; Έχει φίλους;

4) Πρόκειται για ένα μαθητή που χάνεται στο πλήθος, που δεν ξεχωρίζει (ή αν ξεχωρίσει, αυτό γίνεται με αρνητικό τρόπο), που δεν μπορεί να κάνει εύκολα φίλους και είναι εξ ανάγκης άτομο απομονωμένο ή νιώθει έτσι. Καθώς δεν είναι και ο πλέον δημοφιλής μαθητής της τάξης, γίνεται εύκολα στόχος ενώ η απουσία ατόμων που θα πάρουν το μέρος του και θα σταθούν πλάι του τον κάνουν πλέον ευάλωτο στη «θυματοποίηση».

Πρέπει, όμως, να τονίσουμε κάτι. Δεν είναι το «θύμα» που φταίει για τη σχολική βία που δέχεται. Θα λέγαμε πως φταίνε όλοι οι άλλοι εκτός από το «θύμα», γιατί δεν υποστήριξαν και δεν προστάτευσαν το «θύμα» από τις βίαιες συμπεριφορές κάποιων συμμαθητών του.

Και αυτοί που δεν συμμετέχουν; Τι κάνουν;

Προηγουμένως, προσπαθώντας να απαντήσουμε στην 3η ερώτηση είδαμε πως σχεδόν πάντοτε η βία και ο εκφοβισμός εκδηλώνεται παρουσία «ακροατηρίου». Εκτός από τον «θύτη» και το «θύμα», υπάρχει σχεδόν πάντα και κάποιος άλλος (κάποιοι άλλοι) στη σκηνή της βίας.

Υπάρχουν και αρκετοί μαθητές που στέκονται γύρω από τους «πρωταγωνιστές», το «θύμα» και τον «θύτη» και απλά παρατηρούν το συμβάν αυτό. Η έρευνα έχει δείξει πως αυτοί είναι και η πλειοψηφία της σχολικής τάξης και της σχολικής μονάδας. Γιατί, όμως, συμπεριφέρονται έτσι; Γιατί δεν επεμβαίνουν; Μπορούν άραγε να επέμβουν; Πού θα κατέληγε η επέμβασή τους;

Η διεθνής, κυρίως, έρευνα έχει μελετήσει το θέμα των παρατηρητών βίας. Γιατί αυτοί οι μαθητές βλέπουν αλλά δεν παρεμβαίνουν; Πώς νιώθουν, όταν βλέπουν να εκδηλώνονται τέτοιες συμπεριφορές; Πώς νιώθουν, όταν κάποιος αδύνατος συμμαθητής τους υποφέρει; Οι απαντήσεις είναι πολλές και δεν είναι όλες εύκολες.

Σύμφωνα με την έρευνες, οι παρατηρητές δεν είναι μια «ομοιογενής» ομάδα. Δεν συμπεριφέρονται όλοι με τον ίδιο τρόπο. Επομένως, μια παρέμβαση από τους παρατηρητές δεν σημαίνει πως θα διακόψει τη βίαιη εκδήλωση συμπεριφοράς. Σύμφωνα με τα όσα γνωρίζουμε για τους παρατηρητές, μια αρκετά μεγάλη μερίδα μαθητών δείχνουν να έλκονται από τον «θύτη» και από τη συμπεριφορά

του. Τους αρέσει η επίδειξη αυτή της βίαιης συμπεριφοράς και νιώθουν περισσότερο οικεία με τον «θύτη» παρά με το «θύμα». Ίσως εδώ να βασίζεται και η μακιαβελική συμπεριφορά του «θύτη» που βλέποντας τον αντίκτυπο της συμπεριφοράς του στους άλλους (τους παρατηρητές) να γίνεται πιο επιθετικός, πιο βίαιος.

Μια δεύτερη υποομάδα των παρατηρητών δεν παρεμβαίνει, δεν εκδηλώνεται υπέρ του «θύματος», γιατί οι μαθητές αυτοί μπορεί και να φοβούνται μήπως η επιθετική συμπεριφορά του «θύτη» συνεχιστεί και στραφεί εναντίον τους και έτσι μήπως και αυτοί καταλήξουν «θύματα» της συμπεριφοράς του «θύτη» (από απλοί παρατηρητές της βίας). Στην περίπτωση αυτή, θα λέγαμε πως ο «θύτης» φαίνεται να ασκεί μια έμμεση μορφή βίας και προς τον παρατηρητή με απειλές πως και αυτός μπορεί να «πάθει» ό,τι συνέβη και στο «θύμα».

Τέλος, η τρίτη ομάδα παρατηρητών δρουν ως «καλοί Σαμαρείτες» που τρέχουν να βοηθήσουν και να συνδράμουν στο «θύμα» (αφού εκδηλωθεί η βίαιη συμπεριφορά). Οι μαθητές αυτοί διακρίνονται για την κοινωνική τους συμπεριφορά, τον αλtruισμό τους και μπορούν να βοηθήσουν έναν αδύναμο συμμαθητή τους που θα βρεθεί σε θέση ανάγκης. Ωστόσο και αυτή η ομάδα δεν είναι πολύ μεγάλη σε σχέση με το σύνολο των παρατηρητών. Έχουν, όμως, υψηλότερα επίπεδα κοινωνικών δεξιοτήτων σε σχέση με όλους τους υπόλοιπους συμμαθητές τους και όχι μόνο τους παρατηρητές.

Η ενεργοποίηση των παρατηρητών σχολικής βίας θα μπορούσε να δώσει κάποια ώθηση στη μείωση των περιστατικών βίας στα σχολεία. Όμως, δεν είναι σαφές ούτε γιατί κάποιοι επιλέγουν την αλtruιστική προσέγγιση ούτε γιατί άλλοι είναι πιο αδιάφοροι (ή και αντίθετοι) με τις ανάγκες του «θύματος».

Τι μπορώ να κάνω για τη σχολική βία;

Η έρευνα έχει δείξει πως ο αγώνας κατά της σχολικής βίας είναι δύσκολος, ενώ απαιτείται μεγάλη, συστηματική και μακροχρόνια προσπάθεια από όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας (εκπαιδευτικοί, μαθητές, γονείς) για την αντιμετώπιση και **ΚΥΡΙΩΣ** για την πρόληψη του φαινομένου αυτού που μας αφορά όλους.

Το πρώτο πράγμα που θα μπορούσες να κάνεις είναι να μην είσαι απαθής και βουβός. Αν συμβεί σε σένα, νιώσε άνετα να μιλήσεις σε κάποιον. Μην κλείνεις και μην περιμένεις «απλά» να «περάσει και αυτό το συμβάν». Μίλησε σε κάποιον συμμαθητή σου που εμπιστεύεσαι και τον θεωρείς δικό σου φίλο, μίλησε στους γονείς σου, μίλησε στους εκπαιδευτικούς σου. Το **ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ** εδώ είναι να μιλήσεις και να μοιραστείς με κάποιον άλλον το πρόβλημά σου. Μην περιμένεις βουβά. Το πρόβλημα της σχολικής βίας και του εκφοβισμού αφορά όλη τη σχολική κοινότητα που έχει υποχρέωση να παρέμβει.

Αν η βία χτυπήσει την πόρτα ενός δικού σου φίλου, στάσου πλάι του. Η παρουσία σου δίπλα του μπορεί να είναι καταλυτικής σημασίας και να σημαίνει πολλά για τον ίδιο. Να νιώσει πως έχει ένα άτομο δίπλα του που νοιάζεται για τον ίδιο και δεν τον αφήνει μόνο του στα δύσκολα. Δυο άτομα είναι περισσότερα από ένα - και δεν είναι μόνο θέμα αριθμητικής υπεροχής. Είναι η αίσθηση που γεννάται στο «θύμα» πως έχει κάποιον πλάι του να τον στηρίξει και να του σταθεί στα δύσκολα. Φυσικά και στην περίπτωση αυτή είναι εξίσου σημαντικό να **ΜΙΛΗΣΕΙΣ** κι εσύ σε κάποιον (έναν καθηγητή για παράδειγμα) για το πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο φίλος σου στον οποίο συμπαραστέκεσαι.

Περνώντας από το ατομικό στο ομαδικό επίπεδο παρέμβασης: Τι θα μπορούσαμε να κάνουμε ως τμήμα, ως τάξη, ως σχολική κοινότητα; Για παράδειγμα, είδαμε πως οι μαθητές-«θύτες» δεν διακρίνονται για τις δεξιότητες επικοινωνίας τους.

Ως μαθητές, θα μπορούσαμε να εκφράσουμε τις επιθυμίες μας και τα θέλω μας με τρόπο ειρηνικό και μέσα από τον διάλογο. Μέσα σε αυτό το κλίμα διαλόγου και επικοινωνίας, εκφράζουμε όλοι (ελεύθερα) τις απόψεις μας για τα θετικά και τα αρνητικά στοιχεία τα δικά μας και των άλλων. Διάλογος σημαίνει ακούω και μετά μιλάω. Μιλάω με επιχειρήματα και προσπαθώ να έρθω σε μια συμφωνία με τον άλλο. Δεν σημαίνει να τον νικήσω. Στο θέμα της σχολικής βίας και του εκφοβισμού δεν υπάρχουν νικητές και ηττημένοι. Όλη η κοινότητα χάνει όταν συμβαίνουν τέτοια περιστατικά.

Πολλές φορές νιώθουμε θυμωμένοι με αυτά που συμβαίνουν γύρω μας. Ο θυμός που νιώθουμε μπορεί να οδηγήσει σε επιθετική συμπεριφορά. Το να ξέρω πώς να διαχειριστώ το θυμό μου, να εκφράσω λεκτικά τα συναισθήματά μου και να επιλέξω σωστές μορφές συμπεριφοράς είναι ένα άλλο βήμα. Υπάρχουν

δημιουργικοί τρόποι, για να εκφράσεις τον θυμό σου και την οργή σου. Ζήτησε βοήθεια από έναν ειδικό σύμβουλο. Εκφράσου εναλλακτικά. Δεν χρειάζεται να ξεσπάς στο σχολικό περιβάλλον και να το καταστρέφεις. Δεν σου φταίει το παρκάκι του προαύλιου χώρου ούτε και οι γλάστρες του γείτονα.

Ως σχολική τάξη, εργαζόμαστε σαν μια ομάδα. Βάζουμε κανόνες συμπεριφοράς και τους τηρούμε. Στηριζόμαστε ο ένας τον άλλον. Φροντίζουμε ο ένας τον άλλο. Όλοι έχουν δικαίωμα έκφρασης των απόψεών τους και κανενός οι απόψεις δεν είναι κατώτερες από τις απόψεις κάποιου άλλου συμμαθητή.

Στη σχολική μας τάξη, στη σχολική μας οικογένεια, όλοι είμαστε ισότιμα μέλη. Κανείς δεν είναι καλύτερος από τους υπόλοιπους. Όλοι είμαστε μια μεγάλη και δυνατή συντροφιά. Ο καθένας έχει τον ρόλο του και όλοι φροντίζουν όλους. Στη σχολική μας κοινότητα είμαστε όλοι ίσοι μεταξύ ίσων.

Αν σας επιτεθούν, αν δεχθείτε προσβολές ή επιθέσεις από άλλους συμμαθητές σας, η λύση δεν είναι να ανταπαντήσετε και να κάνετε κι εσείς το ίδιο. Η βία γεννάει βία. Αντίθετα, απομακρυνθείτε από το συμβάν και αναζητήστε έναν μεγαλύτερο (γονιό, εκπαιδευτικό), για να επιληφθεί του επεισοδίου. Αυτή η πράξη δεν σας κάνει αδύνατους, αλλά δείχνει πως μπορείτε με τρόπο ήρεμο και νηφάλιο να αντιμετωπίσετε μια δύσκολη κατάσταση.

Στη συνέχεια, μαζί με τους εκπαιδευτικούς σας, προσπαθήστε μέσα από διάλογο και συνομιλία να βρείτε την αιτία και να δώσετε λύση στις συγκρούσεις.

Θυμηθείτε: ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΗ ΝΑ ΓΙΝΕΤΕ ΘΥΜΑΤΑ ΒΙΑΣ

